

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เป็นที่ยอมรับกันในวงการสื่อสารมวลชน ว่าการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน ถือเป็นหัวใจของการทำข่าว โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ให้ความสำคัญกับการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนมากเป็นพิเศษ

การรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน เป็นการแสดงศักยภาพในการทำหน้าที่ สื่อมวลชน เป็นการสร้างความแตกต่างจากคู่แข่ง ดึงดูดความสนใจให้ผู้อ่านพิจารณาเลือกซื้อ เพื่อประโยชน์ทางธุรกิจให้กับผู้ประกอบการหนังสือพิมพ์ด้วย อีกทั้งการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนของหนังสือพิมพ์จำนวนไม่น้อยมีอิทธิพล ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในสังคมเสมอ

ในสหรัฐอเมริกาข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนที่โด่งดังมากที่สุด คือ คดีวอเตอร์ - เกต (Water Gate) ซึ่งเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2513 (ค.ศ. 1970) และสิ้นสุดในปี พ.ศ. 2515 (ค.ศ. 1972) โดยพรรครีพับลิกัน (Republican) ซึ่งขณะนั้นมีนายริชาร์ด นิกสัน (Richard Nixon) เป็นสมาชิกพรรค และดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ได้ส่งคนเข้าไปติดตั้งเครื่องดักฟังโทรศัพท์ภายในอาคารวอเตอร์ - เกต ที่ทำการพรรคเดโมแครต (Democrat) ซึ่งเป็นพรรคการเมืองคู่แข่ง แต่พลาดถูกจับได้

เจ้าหน้าที่สหรัฐอเมริกาในขณะนั้นพยายามชี้แจงว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นคดีโจรกรรมธรรมดา แต่กลับไม่พบหลักฐานที่สามารถยืนยันได้ว่าคนร้ายจะประสงค์ต่อทรัพย์สิน ผู้สื่อข่าวของหนังสือพิมพ์วอชิงตันโพสต์ ซึ่งเดินทางไปทำข่าวดังกล่าวเกิดข้อสงสัยในเรื่องนี้ และยังพบสมุดจดเบอร์โทรศัพท์ของคนร้ายตกอยู่ในที่เกิดเหตุ จึงเริ่มเจาะข่าวโดยเริ่มต้นจากการตรวจสอบเบอร์โทรศัพท์ในสมุดเล่มนั้นพบว่า หลายเบอร์เป็นของบุคคลสำคัญ และเป็นนายทุนของพรรครีพับลิกัน

หนังสือพิมพ์วอชิงตันโพสต์ไม่ได้นำเสนอข่าวนี้นทันที เนื่องจากบรรณาธิการข่าวเห็นว่าหากนำเสนอข่าวไปอาจถูกฟ้องกลับ เนื่องจากขาดพยานหลักฐานแต่ใช้เวลาไปกว่า 2 ปี ในการรวบรวมหลักฐาน และการพิสูจน์ข้อเท็จจริง จนกระทั่งแน่ชัดว่าการกระทำที่เกิดขึ้นภายในอาคารวอเตอร์ - เกตในครั้งนั้น เป็นการกระทำของคนใกล้ชิดประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาทั้งสิ้น

หนังสือพิมพ์วอชิงตันโพสต์ จึงตัดสินใจนำเสนอข่าวดังกล่าว และหลังจากนั้นไม่นาน นายริชาร์ด นิกสัน ต้องตัดสินใจลาออกจากตำแหน่งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา จากนั้นเป็นต้นมา การทำข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนในสหรัฐอเมริกาได้รับความสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ

หลายปีต่อมา หนังสือพิมพ์ เดอะ ซีแอตเติล ไทมส์ ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์เก่าแก่ อายุกว่า 100 ปี ของสหรัฐอเมริกา มีการรายงานข่าวในลักษณะเชิงสืบสวนสอบสวน เปิดโปงโรงพยาบาลแห่งหนึ่งซึ่งมีชื่อเสียงในการรักษาผู้ป่วยโรคมะเร็ง ทำการทดลองรักษาผู้ป่วยโรคมะเร็งโดยไม่ได้แจ้งให้ผู้ป่วย และญาติทราบว่าทดลองวิธีการรักษาโรคมะเร็งแบบใหม่ซึ่งมีความเสี่ยงสูง ทำให้มีผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษากับโรงพยาบาลดังกล่าวหลายรายเสียชีวิต

หนังสือพิมพ์ เดอะ ซีแอตเติล ไทมส์ ใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล และรายงานข่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้นานกว่า 1 ปี สุดท้ายทำให้รัฐบาลกลางสหรัฐอเมริกาต้องเปลี่ยนกฎระเบียบรักษาคนไข้ใหม่ โดยกำหนดให้โรงพยาบาลต้องบอกรายละเอียดเกี่ยวกับการรักษาแก่ผู้ป่วยก่อนทำการรักษาทุกครั้ง

การรายงานข่าวของหนังสือพิมพ์ เดอะ ซีแอตเติล ไทมส์ ในครั้งนี้ยังเป็นการตอกย้ำความสำคัญของการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนให้เป็นที่ยอมรับในวงการสื่อสารมวลชนและประชาชนทั่วไปในสหรัฐอเมริกามากยิ่งขึ้นอีก

ในฟิลิปปินส์ยุคที่มีนายเฟอร์ดินันด์ มาร์กอส เป็นประธานาธิบดี มีการทุจริตคอร์รัปชันอย่างกว้างขวาง สื่อมวลชนโดยเฉพาะหนังสือพิมพ์หลายสำนักในฟิลิปปินส์ มีความพยายามในการนำเสนอข่าวในลักษณะเชิงสืบสวนสอบสวน ขุดคุ้ยเรื่องราวการทุจริตคอร์รัปชันของรัฐบาลภายใต้การบริหารประเทศของประธานาธิบดีผู้นี้

แม้การทำหน้าที่ของสื่อมวลชนดังกล่าวจะทำให้มีผู้สื่อข่าวจำนวนหนึ่งถูกฆาตกรรม แต่ในที่สุดการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนของสื่อมวลชน โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ในฟิลิปปินส์ก็ประสบความสำเร็จเมื่อเกิดการลุกฮือของประชาชนขึ้นมาล้มล้างรัฐบาลภายใต้การนำของประธานาธิบดีเฟอร์ดินันด์ มาร์กอส

ในประเทศไทยการรายงานข่าวของหนังสือพิมพ์ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอยู่เสมอ อย่างเช่น คดีฆาตกรรมสองแม่ลูกตระกูล “ศรีธนะขัณฑ์” ที่มีส่วนพัวพันกับการหายไปของ “เพชรบุญไธมอนด์” ซึ่งนายเกรียงไกร เตชะโม่ง ขโมยมาจากพระราชวังของกษัตริย์ประเทศซาอุดีอาระเบีย

ในระยะแรกตำรวจสรุปสาเหตุการตายของนางดาราวดี และ เด็กชายเสวี ศรีธนะขัณฑ์ ว่าเกิดจากอุบัติเหตุทางรถยนต์ แต่เมื่อสื่อมวลชนโดยเฉพาะหนังสือพิมพ์มีการนำเสนอข่าวใน

รูปแบบการรายงานข่าวในเชิงสืบสวนสอบสวน ชุดคุยเรื่องดังกล่าวชนิดเกาะติด ทำให้ตำรวจต้องรื้อฟื้นคดีดังกล่าวขึ้นใหม่

ตำรวจได้รวบรวมพยานหลักฐานใหม่ กระทั่งพบหลักฐานที่เชื่อได้ว่านางคาราวดี และเด็กชายเสรี ศรีชนะชัย ถูกฆาตกรรม และมีการจับกุม พล.ต.ท. ชลอ เกิดเทศ ผู้บัญชาการประจำกรมตำรวจ (ตำแหน่งในขณะนั้น) พร้อมผู้ได้บังคับบัญชาอีกจำนวนหนึ่งในข้อหาร่วมกันฆ่าสองแม่ลูกดังกล่าว

การรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนของหนังสือพิมพ์กรณีนี้ ถือเป็นการตรวจสอบการทำงานของตำรวจ เป็นการสร้างความยุติธรรมให้เกิดขึ้นกับสังคม เพราะหากหนังสือพิมพ์ไม่รายงานข่าวในเรื่องนี้ ฆาตกรที่ลงมือฆ่าสองแม่ลูกตระกูลศรีชนะชัย คงไม่ถูกลงโทษ

เช่นเดียวกับกรณีการปกปิดบัญชีทรัพย์สินและการถือหุ้นของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตรอดีตนายกรัฐมนตรี ซึ่งหนังสือพิมพ์นำข้อมูลมาตีแผ่ให้สาธารณชนได้รับทราบ ในลักษณะข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน จนเกิดกระบวนการตรวจสอบ พ.ต.ท. ทักษิณ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง โดยเกิดการปฏิวัติรัฐประหารเกิดขึ้นเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2549

การรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน ถือเป็นเทคนิคขั้นสูง มีความยาก เพราะมีอุปสรรคในการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน โดยเฉพาะผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ค่อนข้างมาก ผู้สื่อข่าวที่จะรายงานข่าวในลักษณะเชิงสืบสวนสอบสวนได้ดี จะต้องมีความรู้ความสามารถ และความเชี่ยวชาญมากเป็นพิเศษ เพราะหากเกิดความผิดพลาดจะส่งผลให้ถูกฟ้องร้องดำเนินคดีฐานหมิ่นประมาทด้วยการโฆษณา

ทั้งนี้ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์แต่ละคนมีเทคนิค และวิธีการในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญเรื่องดังกล่าว จึงได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “เทคนิคการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนของหนังสือพิมพ์แนวประชานิยม” เพื่อรวบรวมเทคนิค และวิธีการต่าง ๆ ในกระบวนการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน พร้อมทั้งเสนอแนวทางในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อนักหนังสือพิมพ์ นักศึกษาวิชานิติศาสตร์ ตลอดจนผู้ที่สนใจนำไปใช้เป็นแนวทางในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพการณ์การรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนของหนังสือพิมพ์แนวประชานิยม

2.2 เพื่อศึกษาเทคนิค และวิธีการในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนของหนังสือพิมพ์แนวประชานิยม

2.3 เพื่อเสนอแนวทางในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนสำหรับหนังสือพิมพ์แนวประชานิยม

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

4.1 **ขอบเขตด้านเนื้อหา** การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะหนังสือพิมพ์แนวประชานิยมจำนวน 4 ฉบับ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ หนังสือพิมพ์ข่าวสด และหนังสือพิมพ์คมชัดลึก

4.2 **ขอบเขตด้านเวลา** การวิจัยครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลในระหว่างเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2552 - เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2554 เท่านั้น

4.3 **ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล** แหล่งข้อมูลประเภทบุคคลที่ใช้ในการเก็บข้อมูลแบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรก คือ กลุ่มบรรณาธิการข่าว (บก. ข่าว) จำนวน 4 คน ได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐจำนวน 1 คน หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ จำนวน 1 คน หนังสือพิมพ์ข่าวสด จำนวน 1 คน และหนังสือพิมพ์คมชัดลึก จำนวน 1 คน เท่านั้น กลุ่มที่สอง คือ กลุ่มผู้อ่านภาคสนามจำนวน 40 คน ได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ จำนวน 10 คน หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ จำนวน 10 คน หนังสือพิมพ์ข่าวสด จำนวน 10 คน และหนังสือพิมพ์คมชัดลึก จำนวน 10 คนเท่านั้น

5. ข้อตกลงเบื้องต้น

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นที่จะหาคำตอบเกี่ยวกับสภาพการณ์ ตลอดจนเทคนิค และวิธีการในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนของหนังสือพิมพ์แนวประชานิยม เพื่อประมวลเป็นองค์ความรู้ และเสนอแนะเป็นแนวทางในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนของหนังสือพิมพ์แนวประชานิยม โดยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะเป็นประโยชน์ต่อนักหนังสือพิมพ์ นักวิชาการด้านหนังสือพิมพ์ และนักศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ ตลอดจนผู้สนใจต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ ไม่มุ่งเน้นค้นหา และนำเสนอข้อมูลในเชิงวิพากษ์วิจารณ์การทำหน้าที่ ตลอดจนจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์

6. ข้อจำกัดในการวิจัย

เนื่องจากช่วงเวลาที่เก็บข้อมูลในการวิจัยได้เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบขึ้นในประเทศ อันสืบเนื่องมาจากปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง มีการชุมนุมประท้วงขับไล่รัฐบาลต่อเนื่องกันเป็นเวลานาน ทั้งในส่วนของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย และกลุ่มแนวร่วมประชาชนขับไล่เผด็จการ ซึ่งเกิดเหตุการณ์บ้านปลาดูรุนแรงจนถึงขั้นจลาจลหลายครั้ง ทำให้การนัด

ลักษณะแหล่งข้อมูลมีความยากลำบาก และด้วยข้อจำกัดด้านเวลา และความสามารถในการเข้าถึง แหล่งข้อมูลของผู้วิจัยเอง ทำให้การสัมภาษณ์ไม่สามารถทำได้ครอบคลุมนักหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ และไม่ได้ศึกษาความเห็นของเจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์ รวมทั้งกลุ่มประชาชนที่เป็นผู้บริโภค หนังสือพิมพ์

7. นิยามศัพท์เฉพาะ

7.1 เทคนิคการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน หมายถึง วิธีการในการรายงานข่าวใน ลักษณะเจาะลึก เกาะติด มีการสืบค้นข้อมูลรอบด้านและลึกออกมาตีแผ่อย่างต่อเนื่อง ทำให้ข้อมูลที่ถูกปกปิดได้รับการเปิดเผยต่อสาธารณะ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งในที่นี้ถือว่า “ข่าวเจาะ” ใช้แทนคำว่า “ข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน” ได้ และคำว่า “การทำข่าวเชิงสืบสวน” เป็นคำที่ใช้แทนคำว่า “การรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน” ได้

7.2 หนังสือพิมพ์ หมายถึง สื่อหนังสือพิมพ์ที่วางจำหน่ายทั่วประเทศไทยในที่นี้ หมายถึง เฉพาะ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ หนังสือพิมพ์ข่าวสด และหนังสือพิมพ์คมชัดลึก

7.3 บรรณาธิการข่าว หมายถึง ผู้บริหารระดับสูงรับผิดชอบในการคัดสรรข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ นำเสนอผ่านหน้าหนังสือพิมพ์ ของสื่อหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับ

7.4 ผู้สื่อข่าวภาคสนาม หมายถึง นักข่าวที่ปฏิบัติหน้าที่เสาะแสวงหาข้อมูลข่าวสารตามแหล่งต่าง ๆ ในที่นี้จะหมายถึงเฉพาะนักข่าวที่ทำหน้าที่อยู่ในส่วนกลางเท่านั้น ไม่นับรวมนักข่าวที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในส่วนภูมิภาค

7.5 ผู้อ่านหนังสือพิมพ์ หมายถึง ประชาชนทั่วไปที่อ่านหนังสือพิมพ์เป็นประจำ

7.6 แหล่งข่าว หมายถึง บุคคล หรือสิ่งใดที่เป็นแหล่งข้อมูลข้อเท็จจริงที่มีการอ้างอิงถึงว่าเป็นแหล่งที่มาของข้อมูลที่เผยแพร่ในหนังสือพิมพ์

7.7 ประเด็นข่าว หมายถึง ใจความสำคัญของข่าว

7.8 ข่าวเดียว หมายถึง ข่าวที่หนังสือพิมพ์ฉบับใดฉบับหนึ่งเสนอข่าวเพียงฉบับเดียว

7.9 ข่าวรูดิน หมายถึง ข่าวที่หนังสือพิมพ์ทุกฉบับเสนอข่าวเหมือน ๆ กัน

7.10 ข่าวตาม หมายถึง ข่าวที่หนังสือพิมพ์เสนอข่าวอย่างต่อเนื่อง

8. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

8.1 ทำให้ทราบถึงสภาพการณ์การรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนของหนังสือพิมพ์แนวประชานิยม เพื่อประเมินความต้องการข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน รวมถึงประเภทข้อมูลข่าวสารที่เหมาะสมกับการหยิบยกมรายงานข่าวในลักษณะเชิงสืบสวนสอบสวนสำหรับหนังสือพิมพ์แนวประชานิยม

8.2 ทำให้ทราบถึงเทคนิค และวิธีการในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนของหนังสือพิมพ์แนวประชานิยม เพื่อวิเคราะห์สังเคราะห์เสนอเป็นแนวทางในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนสำหรับหนังสือพิมพ์แนวประชานิยม

8.3 นำความรู้ที่ได้จากการวิจัยไปเรียบเรียงจัดทำเป็นคู่มือการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนเพื่อเป็นแนวทางในการทำข่าวให้กับนักวิชาชีพหนังสือพิมพ์ หรือ จัดทำเป็นเอกสารประกอบการเรียนการสอนเรื่องการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนให้นักศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ได้ศึกษาหาความรู้

